ԻԴԵԱԼԱԿԱՆ ԱՄՈՒՐ ԿԱՐ ԿԱՏԱՐԵԼԱՊԷՍ ԼՑՎՈՒՄ ԵՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԾԽՎՈՒՄ ԵՆ

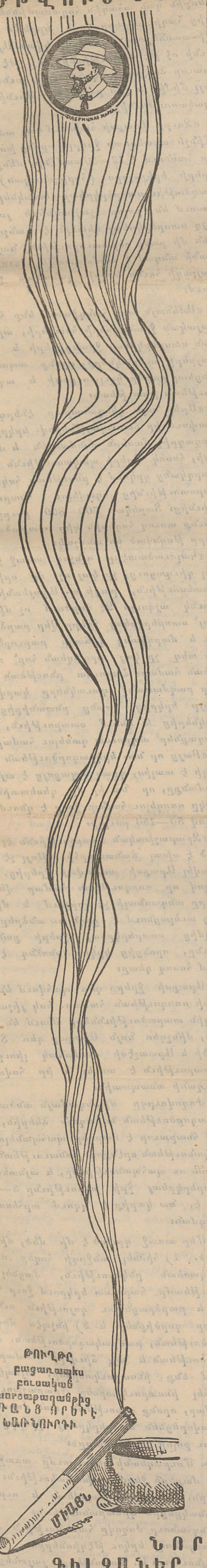

ՆՈՐ ԳԻԼԶԱՆԵՐ „ПОБѢДА" ՄՈՍԿՎԱՅԻ ԿԱՏԻԿԱ ֆաբրիկայի

Փորձեք „ПОБѢДА" ԳԻԼԶԱՆԵՐԸ այսօր.

Նրանք ծախվում են ամենուրեք։

—5

1911

ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ, 30 ԱՊՐԻԼԻ № 89

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговаго Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Մայիսի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 7 րուբլի:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։

Պետերբուրգում ապրիլի 19-ին վախճանված

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ

ՈՐԴԻՆԵՐԸ և ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ յայտնում են, որ իրանց թանգագին հօր մարմնի յուղարկաւորութիւնը տեղի կունենայ այսօր, շաբաթ, ապրիլի 30-ին, առ. ժամը 11-ին հանգուցեալի բնակարանից (Պասկեվիչյա փող.) դէպի Վանքի մայր եկեղեցին։

Թաղումը այսօր՝ Վանքի բակում։

432. 3—3

Այսօր, շաբաթ, ապրիլի 30-ին,

«Ի. Ն. ՓԻԹՕԵՎ և Կոմպ.» ՆԱՒԹԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ եւ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ հիմնադիր

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ

Թաղման պատճառով Ընկերութեան Վարչութեան Գրասենեակը փակ կը լինի։

444. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԸ

սրտանց յայտարարում է, որ այսօր, շաբաթ, ապրիլի 30-ին

ԲԱՆԿԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ

Թաղման պատճառով Բանկը փակ կը լինի մինչեւ ցերեկվայ ժամը 12-ը։

440. 2—2

ՉԵՂԱԾ ՆՈՐՈՅԹ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

ԲԱՑՎՈՒՄ Է ԷԼԵԿՏՐՕ-ԱՒՏՕՄԱՏԻԿ

ԿԱՑԷ-ՃԱՇԱՐԱՆ

Գոլովինսկի պրոսպ., պատրաստի հագուստեղէնի «ՕՐՕՐՕՍ» խանութի տեղը, տ. Գօրէլաշվիլի։

ատ. 438. 1—1

Շաբաթ, ապրիլի 30-ին

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԱՅԳՈՒՄ

կայանալու է

ՋԲՕՍԱՆՔ

տղայոց 3-րդ գիմնազիայի ծնողական ժողովի խորհրդի նախաձեռնութեամբ, յօգուտ նոյն գիմնազիայի չքաւոր աշակերտների։

Երեխաների համար մուտքի վճարը 15 կ.
իսկ մեծերին . . . . 25 կ.
Զբօսանքի սկիզբը ժամը 4-ին ցերեկը։

ատ. 448. 1—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ

(ОБОИ)

ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ

ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ

Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գօլ. պր. 21, տուն Արտիստակ. Ընկ., տելեֆոն № 355.

Պահեստում միշտ կան մեծ բազմակութեամբ բոլոր պաստառներ ամենավերջին ոճով

ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ

8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր րուլօն։

Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում։

ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ:

(ե. 2.) ատ. 207. 50—14

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՃԱՒԱՆԵՐԸ

I

Արեւելքի այն մասերում, ուր ձգված են անվերջ անապատներ, դուք նկատում էք, թէ ինչպէս մարդիկ առանձին երախտագիտութեամբ և ջերմարանդութեամբ են օրհնում յիշատակը այն բարերարի, որ ծախք և աշխատանք է գործադրել աղբիւրներ գտնելու, ջրամբարներ շինելու և ջրով ապահովելու անապատի ճանապարհորդներին։

Արաբիան, Պարսկաստանը, Պալեստինըա, Միջագետքը հազարաւոր օրինակներ են տալիս այդ տեսակ երախտագիտական օրհնանքների։

Գնացէք մի լեռնային երկիր, ուր կան անդնդախոր ձորեր և անանցանելի ջրառատ գետեր. այնտեղ մի ուրիշ ձեռնարկութիւն է առարկայ երախտագիտական յարգանքների և յիշատակներին։ Դրանք կամուրջներն են։

Կովկասը իր շատ մասերում տալիս է ապացոյցներ այդ բանին։

Այդ և դրանց նման բարեգործութիւնները կարեւոր հանգամանքներ են բարեգործական տրամադրութիւնների արտայայտութեան համար, բայց դրանք վերաբերում են տարրական պահանջների և պէտք է լրացվեն այն նորանոր պահանջների բաւարարութեամբ, որոնք հանդէս են գալիս կեանքի շրջանում։

Եւ ահա մենք տեսնում ենք, որ բարերարութիւնը նոր ասպարէզների վրա է ոտք դնում, յառաջացնելով նրա մի տեղում դպրոցի, միւսում հիւանդանոցի, երրորդում ապաստարանի, չորրորդում թատրոնի, հինգերորդում մի կրթական արհեստանոցի, վեցերորդում մի օրինակելի ագարակի, եօթերորդում որդեգիրներ պահելու և այլն և այլն։

Բարեգործութեան եղանակների բազմազան լինելը և նրանց աւելի ու աւելի կուլտուրական ձև ստանալը՝ բնութագրում է և քաղաքակրթական առաջադիմութեան աստիճանը որոշ երկրում և ժողովրդի մէջ։

Մեր մէջ բարեգործութիւնը իր տարրական և միակողմանի արտայայտութիւնից սկսել է թեւակոխել դէպի աւելի բարդ և աւելի կուլտուրական պահանջների բաւարարութիւն տալու ասպարէզը։

Մենք տեսնում ենք, թէ ինչպէս բարեգործութիւնը սկսում է մօտենալ մտաւոր կուլտուրական պահանջները լցուցանելու գաղափարին, և նուիրատւութիւններ են անվում այդ իմաստով։

Մենք ողջունել միայն կարող ենք այդ նոր ոգին և ուղղութիւնը և ցանկանալ, որ բարեգործութեան կուլտուրական ձևերը գան լրացնելու մեր հասարակութեան ջանքերը, որոնք ուղղված են բարւոքելու ժողովրդի մտաւոր-բարոյական և տնտեսական վիճակը։

Ա. Ք.

ԱԼ. ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Պարիզի հայ գաղութի ներկայացուցչութիւնը.—Պարիզի հայ գաղութը, ուր հանգուցեալ Ալ. Մանթաշեան երկար տարիներ ապրեց և ուր նա կառուցեց մի հոյակապ հայկական եկեղեցի, ցանկանալով յատուկ ներկայացուցիչ ունենալ նրա յուղարկաւորութեան և թաղման ժամանակ, ուղարկել է հետեւեալ հեռագիրը, յանուն Սիմէօնեանցի.

Պարիզ, 11 մարտի (ն. տ.).—Խնդրեցէք Հ. Առաքելեանին ներկայացնել Պարիզի հայերի գաղութը Ալ. Մանթաշեանի յուղարկաւորութեան ժամանակ և դնել դագաղի վրա գաղութի կողմից արծաթեայ պսակ։

Էգնայեան

◆ Այսօր տեղի կունենայ Ալ. Մանթաշեանի թաղումը Վանքի աւագ եկեղեցու բակում։ Սխալ է՝ թէ եկեղեցու բակը և եկեղեցին թոյլ կը տրվեն տոմսակներով։ Մուտքը բոլորի համար ազատ է, միայն ի հարկէ որքան տեղ կը լինի։

◆ Հայոց Դրամատիկական Ընկ. Վարչութեան նախագահ Տ. Յովհաննիսեան Նոր-Նախիջևանից ստացել է հետեւեալ հեռագիրը. «Մենք այստեղ պսակ դրինք հայ բեմի հովանաւոր Ալ. Մանթաշեանի դագաղի վրա։ Խնդրում ենք ձեզ մեր ներկայացուցիչը լինել թաղման հանդէսին և մեր խորին ցաւակցութիւնը յայտնել հանգուցեալի ընտանիքին։ Աբէլեան»։

◆ Ի նկատի ունենալով, որ զանազան պատգամաւորների և ներկայացուցիչների կողմից ցանկութիւն է յայտնվել դամբանական խօսելու Ալ. Մանթաշեանի գերեզմանի առաջ, մեզ խնդրում են յայտնել, որ ցանկացողները պէտք է վաղօրօք այդ մասին յայտնեն Գաբրիէլ Մ. Տուրինեանին, թաղման արարողութիւնից առաջ, որպէսզի պահպանվի խօսողների հերթը և կարգը։

◆ Կ. Պոլսից հեռագրում են Թիֆլիսի թեմի առաջնորդական փոխանորդ Եփրեմ եպիսկոպոսին.

«Խնդրում ենք մեր և ամբողջ Թիւրքահայերի կողմից ներկայացուցիչ լինել և մեր ջերմ ցաւակցութիւնը արտայայտել յայտնի բարեգործ Ալ. Մանթաշեանի ընտանիքին և որդոց, ներկայ լինել յուղարկաւորութեան, դնել պսակ դագաղի վրա Ալ. Մելիք-Ազարեան և Ս. Ցարուքիւնեանի հետ միասին։ Վահրամ եպ. Մանկունի»։

Ստացանք հետեւեալ հեռագիրները.

Եւպատորիա, 28 ապրիլի.—Եւպատորիայի Հայոց Բարեգ. Ընկ. ընդհանուր ժողովը, յարգելով յոռնկայս հայկական խոշոր բարեգործ՝ հանգուցեալ Ալ. Մանթաշեանի յիշատակը, արտայայտում է Մանթաշեան ընտանիքին իր խորին վիշտը։ Նախագահ ժողովի՝ Գէորգ Քուչնէրեանց։

Ախալքալաք, 29 ապրիլի.—Ախալքալաքի հայ հասարակութիւնը ողբում է մեծ բարերարի՝ Ալ. Մանթաշեանի անսպասելի կորուստը։ Ի դիմաց ժողովրդի՝ գործակալ Քաջազնունի քահ., Պօղոսեանց, Սամուսչեանց։

◆ Կարսի հայ հասարակութիւնը, ժողով գումարելով, որոշել է յանձնարարել բժ. Ալ. Ղազազեանին, Գ. Շխեանին և Գ. Բոստանջեանին լինել ներկայացուցիչ Ալ. Մանթաշեանի թաղմանը և թարմ ծաղիկներից պսակ դնել հանգուցեալի դագաղի վրա, նմանապէս ցաւակցութիւն յայտնել հանգուցեալի զաւակներին։

◆ Եգնիկ ա.-ք. Երզնկեանցը Արմաւիրից ապրիլի 26-ին ստացել է հետեւեալ հեռագիրը. «Արմաւիրի հայոց եկ.-ծխական դպրոցների ուսուցչական մարմինը խնդրում է ձերդ արժանապատւութեան՝ յայտնել իր խորին ցաւակցութիւնը ականաւոր բարեգործ Ալ. Մանթաշեանի ընտանիքին։ Կիրակի կը կատարվի հոգեհանգիստ։ Մանկավարժական խորհուրդ»։

◆ Ապրիլի 28-ին, հինգշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը 8-ին, մեշչանների աւագի հրաւէրով և նրա նախագահութեամբ՝ կայացաւ մասնաւոր խորհրդակցութիւն, հանգուցեալ Ալ. Մանթաշեանի թաղմանը մասնակցելու համար։

Մեշչանների աւագը նկարագրեց համառօտ կերպով հանգուցեալ Մանթաշեանի գործունէութիւնը և գովաբանեց նրա խոշոր բարեգործութիւնը և այդ առիթով առաջարկեց ժողովականներին յայտնել իրանց կարծիքը, թէ ինչ կերպով պէտք է մասնակցել և յարգել հանգուցեալի յիշատակը։

Կարծիք յայտնողներ եղան, որ յատկապէս մեշչանների համար Մանթաշեանը չէ նուիրել ոչ մի գումար։ Այդպիսիներին Մ. Զմշկեանը, թւելով ամբողջ 40 տարվայ ընթացքում նրա արած բարեգործութիւնները, որոնցից մեծ մասամբ օգտվել են մեշչանների որդիքը, քան ուրիշ դասակարգի, և տեսնելով թեր և դէմ առարկութիւնները՝ առաջարկեց քուէարկութեան դնել այն հարցը, թէ ցանկանում են արդեօք մասնակցել թաղման հանդէսին թէ ոչ։

Այս առաջարկը ընդունվեց միաձայն։

Երբ սկսվեց քննվել այն հարցը, թէ ինչ կերպով մասնակցել թաղմանը, կարծիքները բաժանվեցին. Օքրօպիրիձէն առաջարկեց, որ դրօշակներով և 12 հոգուց բաղկացած պատգամաւորներով թաղմանը ներկայ լինեն և արծաթէ պսակ դնեն հանգուցեալի դագաղի վրա։

Ապրեամովը առաջարկեց, որ հանգուցեալի յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով մի որեւէ ուսումնարանում որդեգրի մի տարվայ ուսման վճարն ապահովվի։

Մերկվելիձէն և Վօզօպիանօվը յայտնեցին, որ թէև Մանթաշեանը ոչինչ չէ նուիրել մեշչաններին, բայց, իբրև մի յայտնի բարեգործ, «պէտք է որ մենք հէնց իբրև քրիստոնեաներ մասնակցենք ընդհանուր ցաւին և ներկայ լինենք թաղման տխուր հանդէսին»։

Մակ. Զմշկեանը առաջարկեց՝ մեշչանների ունեցած բոլոր դրօշակներով և լիազօրների ամբողջ կազմով թաղմանը ներկայ լինել։

Ձայները բաժանվեցին և ժողովականները անկարող եղան որեւէ որոշում կայացնել։

Բ. Բերլինեան

◆ Մօզդոկ, 24 ապրիլի.—Այսօր, կիրակի, ապրիլի 24-ին, պատարագից անմիջապէս յետոյ, տեղիս ս. Աստուածամայր եկեղեցում հանդիսաւոր կերպով հոգեհանգիստ կատարվեց հանգուցեալ Ալ. Մանթաշեանի համար։ Հոգեհանգստից առաջ Խորէն քահ. Շահինեանը կարճ ու ամփոփ գովաբանելով հանգուցեալի ունեցած արժանաւորութիւնները թէ իբրև մարդ և թէ իբրև ազգի բարերար՝ ի միջի այլոց շեշտեց հանգուցեալ Ալ. Մանթաշեանի կատարած բարեգործութիւնները, ինչպէս և յայտնեց, որ հանգուցեալ Մանթաշեանի կորուստը շատ մեծ է, շատ զգալի։

Մխական

Ռօստով Դ./Դոնի, 26 ապրիլի.—Ամսիս 24-ին, Նոր-Նախիջևանի ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցում կատարվեց խուռն բազմութեան առաջ ազգային բարերար Ալէքսանդր Յովհաննիսեան Մանթաշեանի յիշատակին հոգեհանգիստ։ Պատարագիչն էր ս. Խաչ վանքի վանահայր վարդապետը, որը վերջում մի առինաբանութիւն արաւ գովելով հանգուցեալի արժանիքը, ցաւ յայտնելով՝ որ մեր թշուառ հայ ազգը ի դիմաց Ալէքսանդր Մանթաշեանի մեծ կորուստի ենթարկվեց։ «Դա,—ասաց հայր սուրբը,—մի անսասան կաղնի էր, որի փարթամ ճիւղերի ներքոյ պատսպարվում էին հայ ազգի

անտէրունչ զաւակները և ստանալով իրանց ուսումը՝ ձիթենեաց ճիւղերը կտրած դիմում էին դէպի հայրենի գիրկը. այո, շատ պակասեց մեր ազգին, մեր եկեղեցուն, մեր ուսանողութեան. տացէ Աստուած, որ հանգուցեալի ժառանգները գնան իրանց անմոռաց հօր շաւիղով»։ Ժողովուրդը տխուր դէմքով թողեց եկեղեցին։

Երկրորդ հոգեհանգիստը կատարվեց ապրիլ 25-ին, կէսօրից անց 4 ժամ 30 րոպէ, Ռոստովի երկաթուղու կայարանում, երբ գնացքը տեղ հասաւ՝ բերելով հանգուցեալի անշնչացած մարմինը։ Մեծ բազմութիւն էր եկել թէ Ռոստովից և թէ Նախիջևանից. երկու հոգեհանգիստներին էլ ներկայ էր Աբէլեան-Արմէնեանի դերասանական խումբը, որը մի պսակ դրեց հանգուցեալի դագաղի վրա։

40 տարուց ի վեր ես նրան ճանաչում էի և նրան շատ ծառայութիւններ եմ մատուցած Վիէննա քաղաքում 1870—77 տարիներում։ Ալէքսանդր Մանթաշեան, որը շատ աչքերից արտասուք էր սրբում, շատ յուսահատեալի իր առատաձեռնութեամբ մխիթարում էր, շատ ուսանողների հայր էր, հայ եկեղեցու ջերմեռանդ զաւակ էր, բազմաթիւ ստորադրեալների իրանց ընտանիքներով պահում-կերակրում էր,—այսօր մեր առաջ անմռունչ պառկած է մի ապրանքատար վագոնում։

Վագոնի դռները բաց արին քահանաները, և վարդապետը բարձրացաւ վագոնում, և սկսեցին կարգ կատարել, ի հարկէ շքեղ կերպով, քանի որ հայ ժողովուրդը շրջապատված էր օտարազգիներով։ Կարգակատարութիւնը վերջանալուց յետոյ Սարգիս քահանայ Ոսկերչեանցը մի կարճառօտ դամբանական ասաց։ Յետոյ ռոստովաբնակ Ստեփան Պուլուզեանը և Կ. Տէր-Գալստեանը վագոնի մէջ հանգուցեալի դագաղը օրհնել տուին։

Ժամը 5-ին գնացքը դիմեց դէպի Բագու և այնտեղից Թիֆլիս։

Մաղաթ Աւալեան

ԱԼ. ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ ԿԱՏԱՐԱԾ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իր կենդանութեամբ Ալ. Մանթաշեան կատարել և որոշել է կատարել հետևեալ նուիրատուութիւնները.

1) Պարիզի հայոց եկեղեցու շինութեան տուել է 1 միլիօն ֆր. կամ	370,000 ր.
2) Թիֆլիսի Վանքի մայր-եկեղեցու շինութեան	65,000 »
3) Էջմիածնի տաճարի վերանորոգութեան	50,000 »
4) Ներսիսեան դպրոցի շինութեան	250,000 »
5) Էջմիածնի վեհարանի շինութեան	200,000 »
6) Աւետրական դպրոցի շինութեան	80,000 »
7) Փոքրահասակ յանցաւորների կօլօնիայի շէնքի համար	40,000 »
8) Հայոց Դրամ. Ընկ. տրված է մինչև այսօր 40,000 ր., այսուհետև ևս 5 տարի տրվելու է տարեկան 5,000 ր., ուրեմն 25 հազար ր., ընդամենը	65,000 »
9) Կովկ. Հ. Բարեգործ. Ընկ.	20,000 »
10) Նպաստամ. Ցանձնաժողովին	10,000 »
11) Թոշակաւորների պահպանութեան վրա զանազան կրթական հաստատութիւնների մէջ մինչև այսօր ծախք է եղել	400,000 »
12) Երաժշտական դպրոցին, մեսինացիների, յօգուտ Ախալքալաքի երկրաշարժից վնասվածների և այլն	50,000 »
Գումարը	1.600,000 ր.
Աւելացնելով սրա վրա և այժմ նոր կտակածը	200,000 »
կը տեսնենք, որ նա բարեգործական նպատակով տուել է ընդամենը	1.800,000 »

ԱԼ. ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ ԿՏԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Ի նկատի ունենալով, որ հասարակութեան մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կայ հանգուցեալի թողած կտակի մասին, և մի քանի բագիրներ՝ տեղական և մայրաքաղաքների՝ զանազան սենսացիոն լուրեր են հաղորդում, մենք հարկ ենք համարում յայտնել՝ ինչ որ մինչև այժմ ճշգրէն յայտնի է։

Հանգուցեալ Ալ. Մանթաշեան, արդարև, թողել է կտակ, գրված՝ 1910 թ. յունիսի 10-ին, Թիֆլիսում։ Այդ կտակը, որ գտնվում էր հանգուցեալի տանը, Թիֆլիսում, դրամարկղի մէջ փակված, միայն հինգշաբթի, ապրիլի 28-ին, ժամը 4-ին կէսօրից յետոյ, բացվել է ներկայութեամբ հանգուցեալի ժառանգների և կտակակատարների։ Թողնելով մանրամասնութիւնը տալ թագումից յետոյ, առայժմ պէտք է ասենք, որ հանգուցեալը, յատկացնելով բոլոր այն գումարները կամ գումարների մնացորդները, որոնք նշանակված են եղել Ներսիսեան դպրոցի, Աւետրական դպրոցի, Էջմիածնի վեհարանի շինութեան և Էջմիածնի տաճարի վերանորոգութեան համար, յատկացրել է այդ գումարներից դուրս նաև 200,000 րուբլի, բաժանելու Ռուսաստանի հայոց ազգային-կրթական, եկեղեցական և կուլտուրական հաստատութիւններին։

ՏԵՂԱԿԱԼԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼ. ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ ԺԱՌԱՆԳՆԵՐԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տեղակալը, ինչպէս հաղորդել էինք երէկվայ համարում, ուղարկել է հանգուցեալ Ալ. Մանթաշեանի ժառանգներին ցաւակցական և մխիթարական մի գրութիւն։ Նրա բովանդակութիւնը հետևեալն է.

«Պատուական որդւոց և արժանաւոր ժառանգաց ի Տէր հանգուցեալ Աղէքսանդրի Յովհաննիսեան Մանթաշեան։

«Բօթաբեր լուրն ի Ս.-Պետերբուրգ մայրաքաղաքէ գուժեաց զվախճան մեծ բարեբարի Ազգիս՝ ականաւոր և արժանագոյն անդամոյ նորին Աղէքսանդրի Յովհաննիսեան Մանթաշեան և խոր խոցեաց զսիրտ մեր և համայն միաբանական ուխտիս։ Անդառնական կորուստ պատուական որդւոցդ յանձին ի Տէր հանգուցեալ հօր Ձերոյ ի սուգ մեծ համակեաց ոչ միայն զսիրտս Ձեր և ազնուատոհմ գերդաստանի Ձերոյ, այլ և զսիրտ համայն Ազգիս, որոյ արժանաւորագոյն զաւակն հանդիսացաւ առաջին բարերարն և յոլովյոն կեանս իր ոչ անխախտ յառատաձեռն նուիրաբերութիւնս, յօժարակամութիւնս և ի նպաստս վասն յառաջադիմութեան կարօտ Ազգիս և բարեկարգութեան ս. Եկեղեցւոյս Հայաստանեայց։ Աստանօր թողումք ասել զազգի ազգի բազմաթիւ բարեգործութիւնս, զօժանդակութիւնս և զնպաստս այլ և այլ կրթական, բարեգործական և աստուածահաճոյ հաստատութեանց Ազգիս և ուսումնածարաւ որդւոց նորին, այլ յիշատակել զշինութիւնս եկեղեցւոյ հայոց ի մայրաքաղաքին Փարիզի, Ներսիսեան ճեմական դպրանոցի հայոց ի Տփխիս քաղաքի և զձեռնարկութիւն կառուցման շինութեան Վեհարանի Ազգիս, որ ի ս. Էջմիածին, նոյնպէս և զնորոգութիւն Վանից աւագ եկեղեցւոյ Տփխիսեաց և զձեռնարկութիւն նորոգութեան նորոյ սիւնի՝ Միածնաէջ Տաճարի Մայր Աթոռոյս։

«Որդեակք հոգևորք, արդարև մեծ է կորուստն վասն Ձեր և համայն Ազգիս յանձին բարեխնամակ հօր Ձերոյ, այլ պարտ է ամենեցունցս խոնարհել առաջի անքննելի կամաց Երկնաւոր Հօր և մխիթարել ի հոգի, փառաբանել զԱստուած և մաղթել յաղագս հանգստեան հոգւոյ ի Տէր հանգուցեալ Աղէքսանդրի Յովհաննիսեան Մանթաշեան, որոյ արժանաւոր ժառանգքդ, լիայոյս եմք և աներկբայ, զի ընթասջիք ի նոյն շաւիղ և կատարեսջիք զկամս հանգուցելոյն, որ ոչ ժամանեաց լնուլ։

«Արդ՝ ի ձեռն գրոյս օրհնելով զպատուական որդիսդ և զհամայն, մաղթեմք առ Տէրն տէրանց, որ տուիչն է ամենայն բարեաց, ընդունել ի լոյս երեսաց իւրոց և դասել ընդ արդարս զհոգի նորոգ հանգուցեալ հօր Ձերոյ և մեծ բարերարի Ազգիս՝ Աղէքսանդրի Յովհաննիսեան Մանթաշեան, այլ և աղաչեմք զՍուրբ Հոգին, զի մխիթարեսցէ զզաղզղեաց սիրտս Ձեր, ողջոյն գերդաստանի և տոհմի Ձերոյ և համայն վշտակից անդամոց Ազգիս։

«Ցեղջատակ արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի։ Ամէն։

«Տեղակալ՝ Գէորգ արքեպիսկոպոս»

ՄԻ ՊՍԱԿ ԹԱՐՄ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ՎՐԱ

Մի պսակ թարմ գերեզմանի վրա...

Թող այդ գերեզմանը լինի մի վաճառականի, մի միլիօնատէրի, հոգ չէ։ Այդ վաճառականը Ալ. Մանթաշեանն է, իսկ Մանթաշեան անունը կը մնայ մեզ համար միշտ թանգ...

Նրան յարգում էր առանձնապէս և սիրում էր Գրիգոր Արծրունին։

Փետրվար ամիսն էր 1886 թւականի։ Բաղդը գցել էր ինձ Թիֆլիս։ Գա Խառնման Թիպայի նամակներով եկել էի և պտտում էի տեղական խմբագրատները, յայտնի գործիչների մօտ։

Մի օր Գրիգոր Երեմէնչը տարօրինակ կերպով ինձ ծանօթացրեց Ալ. Մանթաշեանի հետ։

— Ահա և Մանթաշեանը. յիշեցէք իմ խօսքը, պ. Գրիգոր. դուք դեռ երիտասարդ էք և կը տեսնէք, որ մի օր նա կը դառնայ միլիօնատէր։

Ես հետաքրքրվեցի, և Գրիգոր Երեմէնչը պատմեց ինձ, որ ամեն դժուար նիւթական պարագաներում նրան են դիմում, և նա ամենին նեղ տեղերից հանում է և փրկում։

Դարձեալ փետրվարն էր... ներկայ 1911 տարվայ...

Ինձ գրում էր Ալ. Մանթաշեանը ի միջի այլոց. «Այսօր կարդացի «Մշակի» № 28-ում ձեր պատուական յօդուածը «Երկու խօսք պ. Յովհ. Թումանեանին» և մեծ հաճոյք զգացի տեսնելով որ դուք մեր հոգևոր դպրոցների նպատակի մասին ճիշդ նոյն գաղափարներն էք դաւանում, ինչ որ ես վաղուց փայփայել եմ, և շատ ուրախ եմ, որ հրապարակով ջատագով էք հանդիսանում»։

Այսպէս նա հետաքրքրվում էր մեր ազգային գործերով։

Նա վաճառական էր, միլիօնատէր, բայց նա չէր նման այն հազարաւոր մեր թշուառ վաճառականներին և միլիօնատէրերին, որոնք նստած են իրանց փողերի և ոսկու վրա՝ ինչպէս գիշատիչ ագռաւները դիակների վրա...

Նա գործում էր և բարեգործում։

Նրա սիրտը բաբախում էր հայի համար, և նա հայ էր ու հայ մնաց, և մեծ հայրենասիրութիւնը արատ չը թողեց նրա վրա։

Ինձ հետաքրքրում է նրա կտակը։

Թէև նա իր ձեռքով շատ բան է արել մեզ համար, քաղցր էր ինձ յուսալ, հաւատալ, որ նա կտակով ազգին բան թողած լինի։

Գր. Չալխուշեան

ԻՍԿԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒՍՏ

«Որդեակ, խօսքով ու լեզուով չը սիրենք,
Այլ՝ գործով ու ճշմարտութեամբ»։
Յովհաննէս առաքեալ

Մեր երկրագունդը հակասութիւնների աշխարհն է։

Դրա պարզ ապացոյցը տալիս են լուսաւորված երկիրների մայրաքաղաքները, որտեղ շռայլօրէն դիզված փարթամութիւնների կողքին՝ կուչ է եկած ծայրայեղ թշուառութիւնը։

Եթէ կայ դրանց մէջ որևէ նմանութիւն, դա՝ ականջ խլացնող այն աղաղակն է, որ մի դէպքում առաջ է գալիս՝ մինչև կոկորդը զեղխութիւնների մէջ խեղդված լինելուց, միւսում՝ մինչև աղիքները խանձված, այրված լինելուց։

Սակայն, կեանքի անծայր հակադրութիւնների մէջ, իբրև փայլուն բացառութիւն, երբեմն լոյս են ընկնում սրտեր, որոնք, առոչ չափով, արձագանք են տալիս աղխաբոյժ մարդկութեանը։

Ահա այդ սրտերի տէրերն, իրանց գործած բարիքի համար, ստացել են բարեգործ անունը։

Բայց բարեգործները չեն ձուլված միևնոյն կաղապարի մէջ։

Նրանք միատեսակ չեն՝ ոչ միայն չափի տեսակէտից, այլ և՝ ձևի։

Ու, որ գլխաւորն է, բարիքի չափն ու քանակը չունի այնքան նշանակութիւն, ինչքան նրա ձևը։

Շաբաթներով, ամիսներով քո դուռը թակողի ձեռքը դնում ես որևէ գումար՝ հազար ու մի բարեխօս ու միջնորդ ուղարկվելուց յետոյ միայն...

Հիւանդ ու անխնամ դրացուդ — որի թշուառութեան լուրը հասել է — տես ես գնում ու, մօտից հեռանալիս էլ, նրա բարձի տակը մի նուէր թողնում...

Տարբերութիւնը՝ երկու դէպքի միջև պարզ չէ՞ միթէ։

* *

Այս տարի, մեր երկնակամարի տակ, իբր խոնից, կատարվեց մի շարք բարեգործութիւն. մէկը միւսից ցանկալի, մէկը միւսից շահեկան՝ միշտ իրանց քանակի կողմից։

Քիչ է թիւը այնպիսի բարեգործութիւնների, որոնք ունենային որևէ հմայք որակի կողմից...

Ի՞նչ է սրա պատճառը։

Պատճառն այն է, որ շատ բարեգործութիւններ կատարվեցին կամ մահվան դէպքում, կամ՝ մահամերձ վիճակում...

Ազատ, ինքնաբերաբար և կենդան աչքով՝ սրտի քաղցրութիւնը անձամբ, ներգործականօրէն ճաշակելու գիտակցութեամբ՝ շատ քիչ տեսանք բարեգործութիւն։

Ի՞նչ է սրա պատճառը։

Ա՛յն, որ մենք չունենք իսկական հարուստներ...

Իսկական հարուստը՝ սրտի հարուստն է, ո՛չ թէ գրպանի։

«Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ. այն տառապեալ այրին աւելի շատ տուեց, քան բոլոր հարուստները»։ Տուածը մէկ հատիկ լումայ էր. բայց իր բոլոր ունեցածն էր։

Ուրիշ խօսքով՝ այրի կինը իր սիրտը տուեց...

Իսկական հարուստը՝ Ալէքսանդր Մանթաշեանն է...

Հարուստ՝ ո՛չ այնքան միլիօններով, ինչքան՝ իր... սրտով...

Ու՝ որ գլխաւորն է՝ տուեց սեփական ձեռքով, տուեց բաբախող սրտի՛ խորքից...

Աւելին կասեմ.

Նա, այդ ազնիւ սրտի տէրը, բարձր էր ուրիշներից ո՛չ միայն նրանով, որ աջ ու ձախ սփռում էր հարստութիւնը...

Այլ և՝ մի ուրի՛շ կողմով...

Նա ուղղակի խլում էր բարեգործութիւնը ուրիշների ձեռքից...

— Խնդրեմ, դուք չը տաք... Ես եմ տալիս...

Բարեգործութիւնը յափշտակել...

Լաւ՛ծ է երբևէ այսպիսի բան...

Ի՞նչ փառք, ի՜նչ պատիւ կարող է հաւասարվել՝ օրը-ցերեկով կատարված այս յափշտակութեանը։

Ահա՛ ձեզ՝ հարուստ...

Սրտի՛ հարուստ...

Իսկական հարուստ...

Ե. Ք. Ն.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
28 ապրիլի

Պետերբուրգ.—Սենատին տրված հրամանով 1911 թ. զինւորական ծառայութեան են կոչվում 455,000 երիտասարդներ։

«Газета для всѣхъ»-ի խմբագիրը քաղաքապետից ենթարկվեց 3,000 րուբլի տուգանքի։

—

Պետերբուրգ.—Կայսրին ներկայացաւ սենատոր Նէյդգարտը և բերանացիորեն (…) շիւ տուեց իր վրա դրված ռեվիզիայի ընթացքի մասին։

—

Վլադիվօստոկ. — Զինւորական մինիստրը դիտեց բերդապահ զօրքերին։

—

Բեռլին.—Էլզաս-Լօթարինգիայի պետական կազմակերպութեան բէյխստագի մասնաժողովը 13 ձայնով ընդդէմ 12-ի մերժեց լիովին ամբողջ օրինագիծը։ Էլզաս-Լօթարինգիայի սահմանադրութեան նախագիծը նորից կը քննվի բէյխստագի նիստում։

—

Պարիզ.—Ֆալիէրը վերադարձաւ։

—

Սօֆիա.—Արքայազն Բօրիս ներկայ է լինելու անգլիական թագաւորի թագադրութեան հանդիսին։

—

Տանժէր.—Ֆէզից հաղորդում են ապրիլի 21-ից, որ բենիմէտր ցեղը յարձակվեց քաղաքի վրա, կոտորեց 80 մարդ և ջարդվեց։ Քաղաքը պաշտպանողները կոտորին 30 մարդ։

—

Դիրին.—Այրվեց քաղաքի կէսը երեք վերստ տարածութեամբ։ Ոչնչացել են արքունի շինութիւնները, բազմաթիւ խանութներ։ Կուանչենձիից ուղարկել են 8 վագոն բրինձ և ալիւր՝ հրկիզեալներին բաժանելու։

—

Տօկիօ.—Մամուլն անհանգիստ է չինական արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնում Լիանդունիանին նշանակելուց։ Ցիշեալ անձը կողմնակից է Միացեալ-Նահանգներին։

—

Էլպազօ.—Երեք օր կռւելուց յետոյ, ապստամբները գրաւեցին Խուարէց քաղաքը։ Զօրահրամանատարը անձնատուր եղաւ քաղաքի հետ։ Երկու կողմից սպանվեցին 8, վիրաւորվեցին 150 մարդ։

—

Խուարէց.—Մադէրօն յայտնեց, որ պատրաստ է վերսկսել հաշտութեան բանակցութիւնները։

—

Օպօրտօ.—Նաւահանգստային բանուորները գործադուլ արին։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
28 ապրիլի

Կ. Պօլիս.—Պալատում ներքին գործերի մինիստրին Հալէպի վալիի գործողութիւնների մասին ուղղված հարցապնդման ժամանակ բարձրացաւ մեծ սկանդալ։ Վալիին մեղադրում էին արաբները։ Արաբ Նաֆի փաշան ճառի ժամանակ կանգնեցվեց երիտասարդ թիւրքերի մեծամասնութեան միանգամի կողմից, որ մեղադրեց նրան կաշառակերութեան մէջ։ Արաբները բողոքեցին և տեղերից թռան։ Մեծամասնութիւնը պատասխանեց աղաղակներով, բռունցքարկերով։ Հայհոյանքներն ու սպառնալիքները թնդացրին օդը։ Մինիստրի ճառը ի պաշտպանութիւն վալիի կանգնեցրեց սկանդալը։ Հարցապնդումը չը քննվեց։

—

Ցէտինիէ.—Թիւրքերը մեծ կորուստներ ունենալուց յետոյ ցիրուցան եղան կաարբատ ցեղից։

—

Թաւրիզ.—Լուր տարածվեց, որ Սօուջ-Բուլաղում նախկին շահի եղբայր Սալար-ուդ-Դօվլէն խորհրդակցութիւններ է ունեցել քիւրդական ցեղերի ներկայացուցիչների հետ։ Լուրերի համաձայն՝ գործը վերաբերում է Թէհրանի վրա արշաւելու խնդրին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏՈՒՄ

Հինգշաբթի, ապրիլի 28-ին, կայացաւ Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան նիստը, որը նուիրված էր Ա. Քալանթարի և Գ. Մուրադեանի զեկուցումների ընթերցանութեանը, այլ և մի քանի ընթացիկ գործերի քննութեան։

Ա. Քալանթար ներկայացրեց Մօսկվայի ագրօնոմիական համագումարի աշխատանքների մասին մի ամփոփ նկարագիր՝ առաջ բերելով համագումարի գլխաւոր եզրակացութիւնները։

Այնուհետև Գ. Մուրադեան կարդաց մանրամասն զեկուցում, որի համառօտութիւնը հետևեալն է.

«Երկաթուղու Արաքս կայարանից սկսած մինչև Ջուլֆա կայարանը ձգվում է Արաքսի պտղաւէտ հովիտը, որը ներկայացնում է զարմանալի կօնտրաստներ։ Մի տեղ անջրդի, ամայի անապատ է, միւս երկրորդ տեղ եղեգնածածկ կամ իլղունապատ ճահիճ. միւս միայն տեղ-տեղ ծածկված է մշակված այգիներով, բամբակի և ցորենի ցանքերով, արհեստական անտառներով և բրնձի արտերով։ Անմշակ տարածութիւնը հասնում է աւելի քան 60,000 դեսեատինի։

«Մինչդեռ Վէդի-բասարի, Շարուրի, Նախիջևանի շրջակայքի ոռոգվող, առատ ջուր ունեցող հողի դեսեատինի արժէքը հասնում է 2—5 հազար րուբլու, հէնց նոյն հողերին կից մնում են անմշակ համայնական և պետական ահագին հողաբաժիններ, որոնք կապալով են տրվում ծիծաղելի գներով։

«Օրինակ՝ Իլղուն-զարասի՝ 2000 դեսեատին—104 րուբլու, Բէյուք-դիւզ՝ 1,500 դեսեատին—150 րուբլու, Ղումլիջան՝ 664 դեսեատին—130 րուբլու և այլն։

«Դրանից լաւ վիճակ չունեն համայնական հողերը։ Պէտք է ասած, որ ժողովրդի ձեռքին կան ահագին հողաբաժիններ, որից ցից հազիւ մի-երրորդ և երբեմն նոյնիսկ մի-տասներորդ մասն է մշակված։ Այդ՝ տեղի ունի ոչ թէ ծուլութիւնից, ոչ թէ աշխատաւոր ձեռքեր չը գտնելուց և չունենալուց, այլ միմիայն ջրի բացակայութիւնից, ջրի պակասութիւնից։

«Ջուրը Արաքսի հովտում կայ ամեն տեղ։ Մինչև արտեզեան ջրերը, որոնց խորութիւնը հասնում է 12—30 սաժէնի, մենք ունենք ջրերի երեք-չորս (հօրիզօնական) շերտ, բազմաթիւ ստորերկրեայ գետակներ, որոնք հոսում են բոլոր չայլաղների յատակին։ Այդ ստորերկրեայ գետերն էլ անշուշտ ունեն մի քանի շերտաւորութիւն, նայած՝ թէ քանի անգամ է տղմապատվել (заливаніе) չայլաղի հունը երկրի զանազան շրջաններում։

«Ամենայն տեղ հանդիպում ենք հին հռչակաւոր ջրանցքների հետքերի, արհեստական ստորերկրեայ ջրանցքների և բնակավայրերի աւերակների, որոնք ապացոյց են անցեալ բարձր կուլտուրայի և ազգաբնակութեան խտութեան։

«Արևը նոյն կենդանարար էներգիան է թափում իր ճառագայթներով. երկրի՝ հողի բաղադրիչ մասերն անփոփոխ են և միմիայն ջրի, հոսող ջրերի պակասութիւնն է, որ մարդկանց զրկում է բնութեան հսկայական հարստութիւնից օգտվելու հնարաւորութիւնից։ Տարեկան 500—800 րուբլի արդիւնք տուող հողերին կից տարածութիւնները թողնված են անմշակ։

«Կալուածատէրը ոչնչով առաջ չէ գնացել գիւղացուց, չը կայ ոչ մի օրինակելի տնտեսութիւն, բացի պ. Աղայեանի նորատունկ այգուց։ Չէ գործում ոչ մի մեքենայ՝ ստորերկրեայ ջրերը վեր բարձրացնելու և մարդկանց վիճակը բարւոքելու։ Ոչ մի տեղ չը կայ արտեզեան հոր՝ ոռոգութեան համար։ Հարուստ բնութեան զաւակը բազմատանջ զաւակները կտրվում են մայր երկրից, իրանց ընտանիքից և զաւակներից և գնում օտարութիւն, գնում քաղաքներ՝ ապրուստ գտնելու համար։

«Բայց որ նա երկրագործութեան համար հոգի է տալիս, դրան ապացոյց է այն հանգամանքը, որ նա իր մի դեսեատին բամբակը ոռոգելու համար ջուր է գնում, վճարելով 50—150 րուբլի։

«Ջրաբաշխական վարչութիւնն էլ կանգնած է սխալ ճանապարհի. թոյլ չէ տալիս օգտվել Արաքսի ամառվայ ջրերից, մտածելով որ ոռոգութեան համար վերցված ջուրը անդառնալի չէ կորչում և մի կողմից աւելացնում է ցողն ու անձրևը, միւս կողմից ստորերկրեայ ջրերի քանակութիւնը, որոնցից կրկին սնունդ է ստանում հոսող գետը։

«Արաքսի ջրերը դեռ պահվում են Մուղանի ոռոգութեան համար. իսկ յիշածս ահագին տարածութիւնները մնում են անմշակ, մինչդեռ նոյն Արաքսը դեռ Տիգրան Մեծի և Արտաշէսի ժամանակ լիուլի բաւարարութիւն է տուել և իր հովտին, և Մուղանի անապատին։

«Ժողովուրդը միանգամայն անծանօթ է հողագործութեան նորագոյն ձևերին, որոնցով հնարաւոր է դարձել պահպանելու մազականութեան օրէնքով խոնաւութեան շարժումն ու պահպանութիւնը, և այնտեղ, ուր ստորերկրեայ ջրի խորութիւնը 3—5 արշին է, նա կարիք է զգում արհեստական ոռոգման։

«Մեր առաջ դրված է մի մեծ, մի վեհ գործ. 1) հիմնել անջրդի հողեր ոռոգող կովկասեան ընկերութիւն, մտցնել մեր՝ բնութեամբ հարուստ երկրում ջուր հանելու և բարձրացնելու գոյութիւն ունեցող բոլոր գործիքներ և 2) ինչպէս մեղուաբուծութեան, բամբակագործութեան, այգեգործութեան և այլ ճիւղերի համար պահում ենք ինստրուկտօրներ, այնպէս էլ պահել ինստրուկտօրներ ջրաբաշխութեան համար, որոնք օգնութեան գան ժողովրդին և սովորեցնեն ստորերկրեայ ջրերից օգտվելու բոլոր եղանակները»։

Գ. Մուրադեանի զեկուցումը առաջ բերեց մտքերի ջերմ փոխանակութիւն։ Կուբիճին, Բօչարեան, Սօլօվեան և ուրիշներ մասնակցեցին վիճաբանութեան։

Ընդհանուր ժողովը հաւանութիւն տուեց զեկուցանողի երկու թէզիսներին։

Այնուհետև Ա. Քալանթար յայտնեց, որ հասունացել է մի խնդիր երկրագործութեան համար, այն է՝ ունենալ Թիֆլիսի շրջակայքի կէտերից մէկում մի փորձադաշտ և ցուցադաշտ, որտեղ Ընկերութեան կենտրօնը անէր փորձեր և դիտողութիւններ սիստեմատիկական կերպով. ուստի առաջարկեց ընդհանուր ժողովին հաւանութիւն տալ դիմելու քաղաքային ինքնավարութեանը և խնդրելու յիշված նպատակի համար 30—40 դեսեատին հող որոշ պայմաններով։

Ժողովը վերաբերվեց մեծ համակրութեամբ։ Այդ հարցի առիթով խօսեցին Ա-

Թամասեան, Եղեկեան, Մուրադեան, Շահիկեան և ուրիշներ։ Ժողովը լիազօրեց վարչութեանը մշակել ծրագիր և դիմել քաղաքային ինքնավարութեան։

Վերջում նախագահը տուեց մանրամասն տեղեկութիւն հանդիսականներին Ց. Ցաւրութինեանի նուիրաբերութեան մասին յօգուտ գիւղատնտեսական դպրոցի։ Ցաւրութինեանը ցանկանալով բանալ Հին-Նախիջևանում կամ նրա գաւառում Գիւղատնտեսական մի դպրոց՝ նուիրում է մի տուն 200,000 ր. արժողութեամբ Հայ Գիւղատնտ. և Տնայնագործ. Ընկերութեանը Թոյլատրելով առաջին տարիներում, քանի որ տարեկան հասոյթը քիչ է լինելու, կազմակերպել փորձացուցադաշտ գործնական պարապմունքներով։ Եթէ երբևիցէ որևէ պատճառով փակվի Հայ Գիւղատնտ. և Տնայն. Ընկերութիւնը, այն ժամանակ նրան կը փոխարինի Կ. Հ. Բարեգործական Ընկերութիւնը, իսկ սրա փակվելուց յետոյ դպրոցը կանցնի Էջմիածնի իրաւասութեանը։

ԳԷՈՐԳ ԱՔԻՄԵԱՆ

Թիֆլիսում վախճանվեց և ապրիլի 29-ին թաղվեց Վերայի գերեզմանատանը Գէորգ Աքիմեան, հայ հնաւուրց գործիչներից մէկը և միաժամանակ յայտնի իբրև «մեղուական» կոչված բանակի ցայտուն և խոշոր գործիչ։

Հանգուցեալը իր ուսումն աւարտել էր Դորպատի համալսարանում։ Ուսումն աւարտելուց յետոյ, վերադառնալով Թիֆլիս 1852 թ., նա սկսեց զբաղվել ազգային-հասարակական գործերով և աշխատակցել «Մեղու Հայաստանի» լրագրին։ Ամբողջ 26 տարի նա վարեց Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձուի պաշտօնը՝ գտնվելով պետական ծառայութեան մէջ, իբրև պօստ-հեռագրական պաշտօնեայ. եղաւ Քամոյեանց եկեղեցու երէցփոխ և այդ պաշտօնում գտնված ժամանակ ծագեց յայտնի վէճը նրա և ծխականների միջև՝ հաշիւներ հրատարակելու վերաբերմամբ։ 1877—78 թ. ռուս-թիւրքական պատերազմի ժամանակ Թիֆլիսի հայ հասարակութեան կողմից ուղարկվեց Իգդիր՝ Թիւրքիայից եկած գաղթականներին նախնական օգնութիւն հասցնելու։

Գէորգ Աքիմեան վերջին մոհիկանն էր մեղուական այն խմբի, որ կազմված էր Սիմէօնեանից, Գէորգ Եւանգուլեանից և Գէորգ Աքիմեանից։ Իբրև հոգաբարձու Ներսիսեան դպրոցի, նա՝ ընդհանուրի վկայութեամբ՝ շատ ճշգապահ էր և եռանդով վարում էր իր պաշտօնը։

ԳԻՒՂԻ ՀԱՌԱՋԱՆՔՆԵՐԻՑ

Գանձակ, 23 ապրիլի

Գարունը իր նախշուն ու կեանք տուող թևերը սփռեց երկրի կրծքին։ Սար ու ձոր, դաշտ ու արօտ, գետ ու գետակ, աղբիւր ու վտակ՝ դաժան ձմրան կաշկանդիչ կապանքներից ազատվելով՝ նոր շունչ, նոր հոգի առաւ։ Բայց գիւղի մռայլ դէմքը չը պարզվեց, նրա սրտին ու հոգուն թագաւորող ու սպանիչ ոլորումներով աջ ու ձախ սաւառնող հառաչանքները մնացին նոյն տեսքով, նոյն թունալից պատկերով։

Ամեն տարի գիւղը գարնանը դիմաւորել է ուրախ, երգ ու պարով, աղօթքով ու պատարագներով, լի յոյսով, իսկ այս տարի կարծես գարունը նրանը չէ, կարծես նա մոռացել է աղօթքը, երգը և գարնան մուտքը։

Գարո՞ւն է...

Գիւղի յոյսը թաղելու օրեր. բայց ուր թաղի նա։ Հողի կուրծքը դեռ ապառաժ, դեռ չէ վարված։ Ինչո՞վ վարվի, քանի որ գեղջուկը առ այժմ ջանում է իր միակ աշխատակից ընկեր եզանը գարնան նուիրած խոտով կազդուրել՝ ձմրան թողած աւերմունքներից՝ նոր ոյժ, նոր կեանք տալու մտքով, բայց փոխանակ ուղղված, առողջացած տեսնելու նրան՝ արօտներից դիակներ է կրում։ Երանի ասածս իրականութիւն չը լինէր, երանի քաղած տեղեկութիւնները» ճշգրութիւնից հեռու լինէին։ Իսկ եթէ սրան աւելացնենք, որ դեռ գարունը ոտք չը դրած շատ-շատերը իրանց միակ վարի ընկերին զոհ են տուել ձմրան ճիրաններին, այն ժամանակ ակներև է դառնում, որ գարունը այս տարի սպանել է, քան թէ կեանք տուել ու հեռաւոր յոյս ընդունել իր ծոցի մէջ։

Գարուն է...

Ասենք թէ հողը վարած պատրաստ է, սերմն է ուզում, գիւղի հեռաւոր յոյսի հատիկներն է պահանջում, որ խնամքով պահի իր կրծքի մէջ, որոշելով նրա ապագայ ճակատագրի ինչ լինելը։ Ով փողի ոյժով կարող է սերմացու ձեռք բերել, նա միայն կարող է հողի պահանջին բաւարարութիւն տալ, որ չը խռովի իրանից։ Իսկ նա ինչ անի, ով իր չորը թաց անող կենդանիներին, իր վարի ընկերին և հաց, չոր հաց, աղերսող երեխաներին՝ հրէշ սովի ոլորումներից ազատելու տենչով՝ աչքի լոյս սերմացուն ալիւր է դարձրել դեռ ձմեռվայ կէսին ու նրանց կերակրել. այժմ էլ գրպանում կոպէկ չունի, մնացել է ձեռքերը խաչած, հառաչանքի ու արտասուքի անյատակ ծովում։

Ահա գիւղի ներկայ սոսկալի պատկերը, որի վրա խեղդող գոյներով նկատվում է ապագայ սովի ուրուականը ու նրանից առաջացած աւերումների մի անվերջ շարան։

Մեր շրջանում կան գիւղեր, որոնք, մօտ գտնվելով քաղաքին, անմիջական կապ են պահպանում կենտրոնի հետ՝ օգտվելով արհեստներից, առ ու ծախսից, մշակութիւնից, մի կերպ քաշ տալով իրանց գոյութիւնը։ Բայց ինչ անեն այն գիւղերը, որոնք տասնեակ վերստերով հեռու գտնվելուց զատ՝ նրանց պարապմունքն էլ միայն և միմիայն հողագործութիւնն է ու անասնապահութիւնը։ Պարզ է, որ ներկայ տարում աւելի զգալի է դառնում նրանց դառն վիճակն ու անելանելի կացութիւնը։

Այդ խեղդող կացութեան մէջ ո՛վ փող ունի, ո՛ւմ ձեռքը բերանն է հասնում, երջանիկը նա է։ Անվերջ հառաչանքների, մռայլութեան միջից միայն նրա ձայնն է, որ զուարթ ու բարձր է հնչվում. միայն նա է թագաւորողը գիւղի սրտին ու հոգուն։

Գիւղացին՝ մոռացած ամեն ինչ՝ դիմում է նրան, նրա ոտքերի տակ դնելով իր ամբողջ կարողութիւնը՝ և տուն, և կին, և երեխայ, և ամեն մի սրբութիւն, վերցնելով նրանից մի քանի թուման, իրանից հեռու վանելու տենչով խելագարութեան մօտեցնող կարիքների լեռան չափ ծանրութիւն ունեցող, մէջքի վրա նստած բեռը։

Թշուառ գիւղ...

Բայց նա որքան երջանիկ կը զգար, եթէ, փոխանակ դիմելու այդ՝ փողով թագաւորողին, դիմէր իր մէջ գոյութիւն ունեցող շահմարանին, փոխադարձ վարկի ընկերութեանը և կամ այլ նպաստաւոր ընկերակցութիւններին։

Ի՞նչ եմ ասում...

Մի՞թէ մեր շրջանի գիւղերում գոյութիւն ունեն այդ փրկարար, փողով թագաւորողներին խեղդող, մահվան դուռը ձգող հիմնարկութիւնները։

Ո՛չ, հազար անգամ ոչ։

Բայց երբ են թագաւորելու՝ այդ լինել չը լինելու սպանիչ խնդիրը լուծող հիմնարկութիւնները մեր գիւղում. դժուար չէ նրանց իրականացնելը, միայն բանիմաց տարրի միութիւն և աջակցութիւն է հարկաւոր։

Սարգօ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Դումայում Ստոլիպինի ճառի մասին*)

Պետերբուրգ, 27 ապրիլի

Կամենսկին գտնում է, որ զեմստվօյի օրինագծի գործադրութեան համար կառավարութեան նախադած եղանակը բացէ ի բաց հակասում է այն օրէնքի ղեկավար գաղափարին, որ ուզում է լիազօրեցնել կառավարութեանը՝ Բարձրագոյն հաստատութեան ներկայացնելու օրէնսդրական առաջարկութիւններ օրէնսդրական պալատների պարապմունքների իրական դադարման ժամանակ, երբ անհրաժեշտութիւն է ներկայանում գործ դնել որևէ անյետաձգելի միջոց։ Ներկայ դէպքում կառավարութեան գործողութիւնը հակասական է օրէնքի այդ գաղափարին։ Այդ բանում համակարծիք են բոլոր նրանք, որոնք օրէնքի ընդհանուր միտքը չեն զոհաբերում առանձին յօդուածների տառին։ Աւելի մեծ նշանակութիւն հռետորը տալիս է կառավարութեան գործողութեան ներքին իմաստին, որ կայանում է ըստ էութեան ապօրինի ձեռնարկութեանը օրինականութեան տեսք տալու ջանքի մէջ։ Հռետորը կարծում է, թէ Պետական Խորհրդում և Դումայում արդէն եղած խօսակցութիւնից չէ կարելի չը գալ այն եզրակացութեան, որ ներկայ գործում արհամարհանքի է արժանացել օրէնքի ղեկավար գաղափարը։ Հոկտ. 17-ի միութեան ֆրակցիան իրան պարտաւորված է զգում հակառակել դրան բոլոր մատչելի լօյեալ միջոցներով։ Ֆրակցիան խորապէս համոզված է, որ վեց արևմտեան նահանգներում զեմստվօ մտցնելը 87-րդ յօդուածի կարգով միանգամայն աններդաշնակ է Հիմնական Օրէնքների ոգուն, որ օրէնքների այդօրինակ խախտումը կը ստեղծէ վնասակար սովորութիւն, անցանկալի օրինակ գործադիր իշխանութեան մարմինների համար։ Ֆրակցիան կառավարութեան ներկայ գործողութեան մէջ տեսնում է մի ֆակտոր, որ դժուարացնում է Դումայի և կառավարութեան միացեալ աշխատանքը. այդ պատճառով Ֆրակցիան ձայն է տալու հերթական գործերին անցնելու այնպիսի բանաձևի, որպիսին կառավարութեան ձեռնարկութիւնը գտնում է հակառակ Հիմնական Օրէնքների իմաստին (ծափահարութիւն հոկտեմբերեանների և ձախակողմեանների աթոռներում)։

Մակլակովը, ընդունելով որ ձևականօրէն 87-րդ յօդուածը գուցէ և չէ խախտվել, յիշեցնում է, որ բացի օրէնքների ուղղակի խախտման բացակայութիւնից՝ անհրաժեշտ է բարեխղճօրէն գործադրել նրանց, թոյլ չը տալ ճնշմել օրէնքի վրա։ Կառավարութեան գործելակերպը այդ հարցում վերականգնեց հին կարգերը, երբ մինիստրների կամքը օրէնքից վեր էր։ Բայց եթէ ռուսական Ինքնակալները հրաժարվեցին անսահմանափակ իշխանութիւնից՝ գործի կոչելով օրէնսդրական հաստատութիւններին, միթէ այդտեղից պէտք է հետևցնել, թէ նրանք այդ արին, որպէսզի իրանց անհեծան իշխանութիւնը յանձնեն մինիստրների խորհրդին։ Կառավարութեան և երկու պալատների միջև տեղի ունեցող միջադէպի բովանդակ բնաւորութիւնը վկայում է, որ պալատները ընդհարվեցին այստեղ բոլորովին օտար աշխարհահայեացքի հետ, որ անհաշտելի է։ Մարտի 14-ի ակտում արտացոլվեց կառավարութեան ողջ քաղաքականութիւնը, և Դումայի կենտրոնը կարող էր տեսնել թէ, ուր են իրան բերել։

Անցնելով ճառի այն մասին, որի մէջ մինիստրների խորհրդի նախագահը վստահեցրեց օրէնսդրական հաստատութիւններին, թէ ինքը յարգում է օրէնքը և օրէնսդրական հաստատութիւնների իրաւունքները, Մակլակովը գտնում է, որ յարգել օրէնքը՝ չէ նշանակում օգտվել նրանից, երբ շահաւէտ է, այլ նշանակում է հնազանդվել նրան՝ երբ անգամ չես ուզում։ Արևմտեան զեմստվօյի հարցը անպայման կարևոր է, սակայն Դումայի համար նոյնչափ և աւելի կարևոր է այն հարցը, թէ Ռուսաստանը արդեօք լինելու՞ է իրաւական պետութիւն թէ ոչ։ Յիշեցնելով Բիսմարկի ասածը թէ՝ ամեն մի պետական մարդ պէտք է իմանայ զիջել, հնազանդվելով օրէնքին, հռետորը մատնանշում է, որ յաղթութիւնը յաճախ հաւասար է պարտութեան։ Մինիստրների խորհրդի նախագահը կարող էր Խորհրդից մերժված օրէնքը նորից ներկայացնել Դումային, բայց նա այդ չարաւ։

Դիմելով դրդիչ-շարժառիթներին, որոնք հարկադրեցին մինիստրների խորհրդի նախագահին՝ ոտք դնել արտակարգ ուղիի վրա, քննադատութեան ենթարկելով Ստոլիպինի ընդհանուր քաղաքական գաղափարները և նրա ազգայնական ծրագիրը, կանգ առնելով ծովային պաշտօնեաների օրէնքի հետ տեղի ունեցած միջադէպի պատմութեան վրա, շօշափելով վերջին բարձր վարչական կարգադրութիւնները, Մակլակովը յիշեցնում է, որ պատմութիւնը սոսկ տիտաններին է մեծ յաւակնութիւններ տալիս. կառավարական քաղաքականութեան իմաստը պարզ է. արհեստականապէս պահպանել ընդհանուր դայրոյթը և կռիւ մղել այդ դայրոյթի դէմ։

Տալով ընդհանուր գնահատութիւն մինիստրների խորհրդի նախագահի գործելակերպին, արևմտեան զեմստվօյի օրէնքի գործադրութեան հարցում, Մակլակովը վկայում է, որ մարտի 14-ին Ստոլիպինը մեծ յաղթութիւն տարաւ, սակայն այդ տեսակ յաղթութիւնները անհետք չեն անցնում այն տիպի պետական մարդկանց համար, որոնց պատկանում է մինիստրների խորհրդի նախագահը։ Արտայայտվելով հէնց իր Ստոլիպինի խօսքերով, կարելի է ասել, որ քաղաքականութեան մէջ (?) տեղ չունի, նրանում կան սոսկ հետևանքներ։ Այդ հետևանքները եկել են։ Նրանցից անկարելի է խուսափել... (երկարատև ծափ. ձախից)։

Պուրիշկևիչը $1^1/_2$ ժամ շարունակվող ճառով ապացուցում է, որ կառավարութիւնը իրաւունք չունի ծածկվել Ինքնակալի սրբազան անուան տակ։ 87-րդ յօդուածը միապետների սիրուհին է, բայց միայն անվիճելի րօպէներին. իսկ ներկայ դէպքը ոչ միայն չընթացաւ անվիճելի պայմաններում, այլ մինիստրների խորհրդի նախագահի կողմից հանդիսացաւ մարտահրաւէր ռուսական հասարակական կարծիքին և օրէնսդրական հաստատութիւններին Ինքնակալի անսահման իշխանութիւնը խախտելով։ Չորրորդ Դումայի ընտրութիւնների պատրաստութիւններից առաջ կառավարութիւնը իր վարմունքով ստիպում է հասարակութեանը ձախ թեքվել։ Այժմ կառավարութիւնը կարող է յենվել միմիայն իրան օժանդակ «չենօմնիկութեան» խմբակի և Դումայի նացիօնալիստ ֆրակցիայի վրա, որոնք յայտնի են չափաւոր աջակողմեաններ անունով։ Երկրում բազմաթիւ աջակողմեաններ, որոնց անունից նա խօսում է, դժգոհ են արևմտեան զեմստվօն գործադրելուց, չը տեսնելով նրա մէջ բնիկ տիրող իրաւունքների իրական պաշտպանութիւն։ Զեմստվային առաջիկայ ընտրութիւններին Արևմտեան երկրում ռուս ազգաբնակութիւնը ի հարկէ յաղթութիւն կը տանէ, բայց այդ յաղթութիւնը կապահովէ ոչ թէ օրէնքը, այլ մի շարք պատահական հանգամանքներ։ Բայց չէ որ երբ ևիցէ կը հեռանայ մինիստրների խորհրդի նախագահը, և այն ժամանակ լեհերը գլուխ կը կանգնեն տեղական զեմստվօյի։

Հռետորը մանրամասն կանգ է առնում տեղական հօսանքների պատմութեան վրա, ընդգծում է լեհ հասարակութեան ագրեսիվ նպատակները։ Խօսելով այն նացիօնալիզմի բնորոշման մասին, յանուն որի մինիստրների խորհրդի նախագահը ձեռք զարկեց 87-րդ յօդուածին, հռետորը կարծում է, որ նացիօնալիզմը հիմնաւորվում է ոչ թէ փայլուն խօսքերի, այլ գործերի վրա, իսկ ազգային գործեր նա չէ տեսնում։ Իսկ այն նացիօնալիզմը, որ դաւանում է մինիստրների խորհրդի նախագահը, հռետորի կարծիքով կրում է կենդանաբանական ծագման բոլոր նշանները։ Այդ տեսակ նացիօնալիզմից կործանվեց նոյնիսկ մեծ Հռոմը։ Այդ նացիօնալիզմը հետամուտ է զարգացնելու կենտրոնախոյս ոյժ, փոխարէն կենտրոնաձիգի։ Այդ տեսակ քաղաքականութիւնը ապագայ բարդութիւնների լուրջ րօպէներին, երբ մեզ սպառնում է ցեղային պատերազմ Հեռաւոր Արևելքի հետ և ազգային կռիւ Արևմուտքի հետ, կը հասցնէ այն կէտին, որ մեր ծայրերկիրները սպառնալիք կը դառնան պետութեան պետական և քաղաքական գոյութեան։

Գեգեչկորին մարտի 14-ը համարում է պատմական թւական, երբ հասարակական լայն շրջանները դաս առան Ռուսաստանի արդի քաղաքական և պետական կազմի, ինչպէս նաև կառավարական ռէժիմի խակական բնոյթի մասին, ռէժիմ, որի հիմնական գիծը ապօրինութիւնն է հանդիսանում։ Ներկայ րօպէին ամեն մէկը կարող է համոզվել, որ ռէակցիօն կառավարութիւնը, որ յենվում է ազնուականութեան ռէակցիօն խաւերի վրա, ձգտում է ըստ կարելոյն լիուլի վերջ դնել յեղափոխութեան բոլոր նուաճումներին։ Առանձնապէս անխնայ է կառավարութեան քաղաքականութիւնը պրօլետարիատի վերաբերութեամբ։

Պարզելով այժմեան ճգնաժամի էութիւնը, հռետորն ընդգծում է այն, որ վերջինը կատարվում է հասարակութիւնից անջատված բարձր շրջաններում, բայց կարող է պաշտպանութիւն գտնել ներքևից, և այժմ մօտ է բարեյաջող լուծման երրորդ Դումայի պատերի մէջ, իր ուղղութեամբ հակաժողովրդական ստեղծագործիչ աշխատանքում, որի ղեկավարներն են հոկտեմբերեանները, որոնք միշտ էլ արդարացնում են կառավարութեան քաղաքականութիւնը, աշխատանք, որ իբրև պատասխանատու օպպօզիցիա ունի կադետներին, որոնց վրա մասամբ պատասխանատուութիւն է ընկնում Դումայի հակաժողովրդական քաղաքականութեան համար։ Իսկ բանուոր դասակարգը չի բաւականանայ և այն ողորմելի օրինականութեան համար, որպիսին գրաւել է յեղափոխութիւնը և, քայլ առ քայլ կը գրաւէ նորանոր իրաւունքներ (ծափ. ձախից)։

Բուլատը չը հաւատալով, որ երրորդ Դուման կարող կը լինի հաստատապէս դիմադրել կառավարութեան ապօրինի գործողութեանց, աշխատաւորականների անունից յայտնում է, որ կառավարութիւնը մղում է Ռուսաստանին դէպի անդունդը։ Ժողովուրդը չը պէտք է յոյս դնէ յունիսի 3-ի Դումայի վրա, սակայն իր իրաւունքների կռւի մէջ պէտք է յուսայ սոսկ սեփական ոյժերի վրա։ Աշխատաւորականները ձայն են տալու այն բանաձևի համար, որ մինիստրների խորհրդի նախագահի բացատրութիւնները գտնում է անբաւարար և նրա գործողութիւնները՝ ապօրինի (ծափ.)։

Բալակլևը ասում է, որ աջակողմեանները գտնում են, թէ Ռուսաստանում ոչ մի սահմանադրութիւն չը կայ, թէ Ռուսաստանը զուտ միապետական երկիր է։ Բայց 87-րդ յօդուածի նկատմամբ աջակողմեանները նոյնպէս բողոքում են մինիստրների խորհրդի նախագահի անկանոն վարմունքի դէմ և ասում են մինիստրին.

«Դուք կատարեցիք վատ գործ. զղջացէք, գնացէք Միապետի մօտ և թողութիւն հայցեցէք. դուք մոլորեցրիք Գերագոյն Իշխանութիւնը» (ծափահարութիւն աջից)։

Չխէիձէն մատնանշում է, որ միայն ազատագրական շարժումը առաջինը դրեց Ռուսաստանի ազգային վերածնութեան խնդիրը այդ բառի իսկական մտքով, որովհետև ռուս ժողովրդի հոգին գտնվում է 1,000-ամեայ բռնակալութեան տակ և լռում էր մինչ այդ։ Չորս տարի կառավարութիւնը գործեց Դումայի և Խորհրդի հետ միասին։ Այդ աշխատանքի հետևանքները ցաւալի են. դժգոհ են Դուման, Խորհուրդը և ինքը կառավարութիւնը։ Հռետորը մատնանշում է, որ ստեղծված կացութեան ողբերգութիւնը կայանում է նրանում, որ ռուս ժողովուրդը ցայսօր ինքը չէ կարողանում իր բաղդաւորութեան դարբինը լինել։ Ցաւն այն է, որ ժողովուրդը օրինական ելք չէ տեսնում այդ դրութիւնից ազատվելու համար։ «Պատմութիւնը,—ասում է հռետորը, — կրկնվում է. ազատագրական շարժումը պէտք է վերստին կրկնվի և ժողովրդին տայ վերջնական յաղթանակ» (ծափեր ձախից)։

Ընդհանուր վիճաբանութիւններն աւարտված են։

Բոբրինսկին յայտնում է, որ աջակողմեանների ֆրակցիայի մեծամասնութիւնը ձեռնպահ է մնում քուէարկութիւնից։

Քուէարկութիւն.—202 ձայնով ընդդէմ 82-ի ընդունվում է հոկտեմբերեանների հետևեալ բանաձևը.

«Ընդունելով որ մինիստրների խորհրդի նախագահը, Բարձրագոյն հաստատութեան ներկայացնելով մինիստրների խորհրդի որոշումը՝ Վիտեբսկի, Վոլինսկի, Կիեվի, Մինսկի, Մօգիլևի եւ Պօդօլի նահանգներում զեմստվային հաստատութիւններ մտցնելու միջոցների վերաբերութեամբ, խախտեց Հիմնական Օրէնքների 87-րդ յօդուածը եւ դրանով կատարեց անօրինաչափ ակտ, եւ գտնելով նրա տուած բացատրութիւնը անբաւարար, Դուման անցնում է հերթական գործերին»։

*) Տես «Մշակ» № 88.

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Ինչպէս յայտնեցինք, հինգշաբթի, ապրիլի 28-ին, Թիֆլիսի նահանգական դատարանի II քրէական բաժինը քննեց Մոզնու եկեղեցու քահանայ Վարդան Տէր-Ղևոնդեանի յարուցած դատը՝ Հ. Առաքելեանի դէմ դիֆֆամացիայի յօդուածով։

Նիստը բանալով և օրինական ձևականութիւնները կատարելուց յետոյ, դեկուցանող անդամը կարդաց մեղադրական ակտը հետևեալ բովանդակութեամբ.

«Թիֆլիսում հրատարակվող հայերէն «Մշակ» լրագրի, որի խմբագիր-հրատարակիչն է ազնուական Հ. Առաքելեանը, 1910 թ. յունիսի 3-ի № 118-ում տպված է վերջինի ստորագրութեամբ մի յօդուած «Իմ պատասխանը Վարդան քահ. Տէր-Ղևոնդեանին», հետևեալ բովանդակութեամբ. «Դուք գայրացել էք, որ ես ձեզ անուանել եմ կեղծիք կատարող, և սպառնում էք ինձ դիմել ձեր «իմացած միջոցներին», եթէ ես խօսքս յետ չառնեմ։ Եթէ ձեր «իմացած միջոցները», որոնցով չէք քաշվում իբրև քահանայ սպառնալ ինձ, Թայֆայական ղօչիների (որոնց խմբին պատկանում էք, ինչպէս երևի) կողմից միշտ գործ դրվող միջոցներն են, այդ դէպքում դուք արդէն ցոյց էք տալիս ձեր դէմքը, իսկ եթէ «իմ իմացած միջոցներ» ասելով հասկանում էք դատարանին դիմելը, այդ դէպքում ես ոչ միայն յետ չեմ վերցնում իմ խօսքը, այն մասին, որ դուք կեղծիքներ էք կատարում Մոզնու եկեղեցու ընտրողական ցուցակների և գրքերի մէջ, այլ խնդրեմ, նոյն դատարանին գանգատվէք նաև, որ ես ձեզ անուանում եմ Մոզնու եկեղեցու փողերը գողացող, մի բան, որ կը հաստատեմ։ Ուրեմն դիմեցէք դատարան, եթէ կարող էք։ Թող դատարանի վճիռը ստիպէ վերջապէս հոգևոր իշխանութեանը՝ կարգալոյծ անել մի քահանայի, որ իր անբարոյական գործերով զզուանք է յարուցել ծխականների մէջ, և ազատի Մոզնու եկեղեցին ձեզ պէս մի փչացած և քահանայական կոչումն ապականող անձից, իսկ Թայֆայականներին ցոյց տայ, թէ ինչ տեսակ լիդերներ ունեն և ինչ տեսակ մարդկանց միջոցով են աջողութիւններ ձեռք բերում ընտրական պայքարի մէջ»։

«Տէր-Ղևոնդեան քահանան ցանկացաւ դատ սկսել Հ. Առաքելեանի դէմ պատժագրքի 1039-րդ յօդուածի (դիֆֆամացիայի) հիման վրա։

«Հարցաքննվելով իբրև ամբաստանեալ, Հ. Առաքելեան իրան մեղաւոր չը ճանաչեց իրան վերագրված վարմունքի մէջ և բացատրեց, որ 1910 թ. մայիսի 13-ին Մոզնու եկեղեցում կայացաւ ծխականների ընդհանուր ժողով Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան համար պատուիրակներ ընտրելու։ Տէր-Ղևոնդեան քահանան իր կուսակիցներին անցկացնելու նպատակով կազմել էր ծխականների ապօրէն ցուցակ և թոյլ էր տուել կեղծիք։ Նա, Առաքելեանը, բողոքեց և ընտրութիւնները բեկանվեցին. այն ժամանակ Առաքելեանը «Մշակ» լրագրի № 118-ի մէջ զետեղեց վերոյիշեալ յօդուածը։ Ի հաստատութիւն նրա, որ այդ յօդուածում բոլոր բերվածը համապատասխան է իրականութեան, Հ. Առաքելեանը խնդրեց քննել Մոզնու եկեղեցու երէցփոխ իշխան Արշէն Բեհբուդեանի զեկուցումները կօնսիստօրիային և եկեղեցու ժապաւինեալ մատեանը։

«Հայ-լուսաւորչական կօնսիստօրիայի №72 գործի քննութեան և ժապաւինեալ մատեանի քննութեան արձանագրութիւնից չէ երևում, որ Վարդան քահանայ Տէր-Ղևոնդեանը մեղադրված լինէր կեղծիքի և գողութեան մէջ և այդ առիթով այդ քահանայի վերաբերմամբ հարցաքննութիւն չէ կատարվել, սակայն նոյն քննութիւնից երևում է, որ Տէր-Ղևոնդեան քահանան վարձով է տուել եկեղեցու դիւզարդը, ուստի և կօնսիստօրիան առաջարկել է նրան վճարել Մոզնու եկեղեցու երէցփոխին 2 րուբլի։

«Վերոյիշեալի հիման վրա, Շուշու քաղաքի ազնուական Հ. Ս. Առաքելեանը, 54 տարեկան, մեղադրվում է այն բանի մէջ, որ լինելով հրատարակիչ Թիֆլիսում հրատարակվող հայ լրագիր «Մշակի», 1910 թ. յունիսի 3-ի № 118-ի մէջ զետեղել է իր ստորագրութեամբ յօդուած, որի մէջ հրատարակել է հանգամանքներ, որոնք կարող են վնասել Վարդան քահանայ Տէր-Ղևոնդեանցի պատւին, արժանաւորութեան և բարի անուան, այն է՝ թէ վերջինը կատարել է կեղծիք ընտրողական ցուցակների և ծխականների մատեանի մէջ և թէ գողացել է եկեղեցուն պատկանող դրամները, այսինքն 1039-րդ յօդուածով նախատեսնված յանցանքի մէջ։

«Ուստի և 200-րդ և 1260-րդ յօդուածների հիման վրա, վերոյիշեալ Հ. Առաքելեանը ենթարկվում է Թիֆլիսի նահանգական դատարանի դատին»։

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Թիֆլիսի նահանգապետի պաշտօնակատարը Կովկասի Փոխարքայի հայեցողութեանը ներկայացնելով Թիֆլիսում քաղաքային ինքնավարութիւնների ներկայացուցիչների համագումար ժողովելու միջնորդութիւնը հակաժանտախտային ու հակախօլերային ձեռնարկութիւնների համար, իր կողմից գտել է այդ համագումարը չափազանց ցանկալի։

✦ Կաթողիկոսական պատուիրակների ընտրութիւնները Բագուի թեմում նշանակված են մայիսի 22-ին։ Թիֆլիսից ուղարկված բողոքին ընտրութիւնները շուտ նշանակելու առիթով (մայիսի 8-ին) Էջմիածնից դեռ պատասխան չէ ստացվել։

✦ Վերջին ժամանակներս լուրեր էին

պատմում, թէ [illegible]

◆ Թիֆլիսի [illegible] «Спортъ» [illegible]

◆ Այսօր, շաբաթ, ապրիլի 30-ին, [illegible]

◆ Մայիսի 1-ին [illegible]

◆ Վաղը [illegible]

◆ Երեկ [illegible]

◆ Թիֆլիսի [illegible]

◆ Մայիսի 1-ից [illegible]

◆ Այսօր [illegible]

◆ Փորձը [illegible]

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ [illegible]

◆ [illegible]

◆ [illegible]

◆ Մայիսի 1-ի [illegible]

◆ Երկրաբանական յանձնաժողովը Պետերբուրգից մի խումբ հետախոյզների ուղարկեց Մայկոպի նաւթաբեր հողերը հայելու համար։

◆ «Бирж. Вѣд.»-ի թղթակից Սաեմբոյին արգելվեց մուտք ունենալ Պետական Դումա։

◆ Եալտայում գեներալ Դումբաձէն նախազգուշացրեց «Ялтинск. Вѣстн.»-ի խմբագրին, թէ կը դադարեցնէ լրագիրը, եթէ նա իր ուղղութիւնը չը փոխէ։

◆ Խարբինում չին-օֆիցերների մէջ ագիտացիա է մղվում յօգուտ պարլամենտը շուտով գումարելու պահանջի։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

28 ապրիլի

ՍԱՆ-ԱՆՏՈՆԻՕ։ Լէյտենանտ Կելլէն թռչելիս ընկաւ 50 մետր բարձրութիւնից և մեռաւ։

ՏԵՆԵՐՖԱ (Կանարեան կղզիներ)։ Սպանական կառավարութեան նախագծի պատճառով—բաժանել Կանարեան արշիպելագոսը երկու նահանգների—հանրապետական երիտասարդութիւնը քարուքանդ արեց լրագիրներից մինի խմբագրատունը։

ՄՈՍԿՎԱ։ Սենատի քրէական դեպարտամենտի դատական ատեանում դասային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ սկսվեց Րէյնբոտի և Կորոտկովի գործի քննութիւնը, որոնք մեղադրվում են յանցաւոր ծառայութեան մէջ։ Ներկայ են չորս սենատորներ և չորս դասային ներկայացուցիչներ։ Մեղադրում է օբէր-պրօկուրորի օգնական Նոսովիչը։ Րէյնբոտին պաշտպանում են Կարաբաչէվսկի և Մինեաւով, Կորոտկովին՝ Ադամեանը։ Մեղադրական ակտի ընթերցումը շարունակվում է։ 270 վկաներից չեն եկել 39։

Նահանգական դատարանում սկսվեց Գթութեան Քոյրերի Ընկերութեան նախկին նախագահ իշխան Վոլկոնսկիի գործի քննութիւնը կեղծ թղթերով փողեր ստանալու մեղադրանքով։

Նահանգական զէմստվօն փետրվարի 19-ը յաւերժացնելու համար հաստատում է 200,000 րուբլու կօօպերատիվ ֆոնդ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներվային:
Զ. Ի. ՔԱՔԱՆՍԵԱՆ—10—11 ժ. մարկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒՂԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Փ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Փ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—44

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

Ա. Ե. Ա. Մ. **ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, ՑԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:**

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ.—Սէզօնը մայիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 15-ը։ ԾԾՄԲԱՅԻՆ ՋՐԵՐ յօդացաւի, սիֆիլիսի, կաթուածի, կաշուի և այլ հիւանդութիւնների դէմ։ **ԵՍՍԵՆՏՈՒԿԻ.**—Սէզօնը մայիսի 10-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը։ ԱԼԿԱԼԵԱՆ ՋՐԵՐ մարսողութեան խանգարման, ստամոքսացաւի և աղիքացաւի, լեարդային հիւանդութիւնների և այլոց դէմ։ **ԺԵԼԵԶՆՈՎՈԴՍԿ.**—Սէզօնը մայիսի 15-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը։ ՀՈՂԱՅԻՆ ՋՈՒՐ արեան պակասութեան, կանանց զանազան հիւանդութիւնների, երիկամունքային և լեարդային հիւ. դէմ և այլն։ **ԿԻՍԼՈՎՈԴՍԿ.**—Սէզօնը յունիսի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը։ ԱԾԽԱԹԹՈՒՏԱՅԻՆ ՋՐԵՐ ուժասպառութեան, ստամոքսային մի քանի հիւանդութիւնների, ջղային, կանացի և այլ հիւանդութիւնների դէմ։

Ջրեր՝ վաննաների եւ խմելու համար, գիգրօպատիկ հիմնարկութիւններ, ցեխաբուժութիւն, բժշկութիւն ինգալեացիաներով, Նարզանի ածխաթթուտային գազով. կումիս, կէֆիր, մասսաժ, էլեքտր. և լուսաբուժութիւն, արեգակնային վաններ, բժշկական մարմնամարզութիւն ըստ Ցանդէրի, ռէնտգէնոսկոպիա և ռէնտգէնոտէրապիա, բաղիք։ Զանազան մասնագէտ-բժիշկներ (մօտ 800)։ Եկւորները 40,000 հոգուց աւելի։ Էլեքտրաքարշ և լուսաւորութիւն, սանատորիաներ, բուժարաններ, հիւրանոցներ, կաֆէներ, ճաշարաններ, ընթերցարաններ, ճեմելիքներ, ծաղկանոցներ, հրապարակներ՝ մանկական խաղերի համար, զբօսանքներ, լեռնային էկսկուրսիաներ, թատրոններ, սիմֆոնիական երաժշտախմբեր։ Մանրամասն տեղեկութիւնները ուղեցոյց-գրքի և յատուկ բրօշիւրների մէջ։

Տեղեկութիւնների համար դիմել՝ въ Управленіе водъ въ Пятигорскѣ. (2.) 402. 3—2

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» գրավաճառանոցում
Սիմէօն Ցակովլեանի
ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ
Գրական-քննադատական վերլուծութիւնը
Գինն է 80 կոպէկ
Դիմել՝ Тифлисъ, книж. маг. „Гуттенбергъ", Г. И. Галустяну.
1911 թ. գրացուցակը ուղարկվում է ՁՐԻ։
(2. 2.) 447. 3—1

Վ.-Ագուլիսում մի ինտելիգենտ ընտանիքի համար հարկաւոր է
ՄԻ ՀԱՅ ԲՕՆՆԱ.
որը պիտի հմուտ լինի հայ և ռուս լեզուներին և ունենայ առնուազն գիմնազիայի վեցդասեան դասընթացքի վկայական։ Պայմանների մանրամասնութեան մասին դիմել «Մշակի» խմբագրութեան ցեր. ժ. 12—2-ը։
(օ. մ.) 449. 2—1

Դ-ր Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ
ՄԵԿՆԵՑ ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ (Կովկասեան հանքային ջրեր), որտեղ կընդունի հիւանդներին մինչև սեպտեմբերի 1-ը։
(Ե.Հ.2.) 1227. 100—77

ՀՐԱՒԷՐ
Համաձայն հրամանին վիճակային կօնսիստօրիայի՝ կիրակի, մայիսի 1-ին, Կաթուղիկէ ս. Աստուածածին եկեղեցում պատարագից յետոյ ժամի 12-ին նշանակված է երրորդ և վերջին ծխական ժողով՝ եկեղեցու հաշիւների քննութեան համար մի վերստուգող յանձնաժողով ընտրելու. ուստի խնդրում եմ պ. պ. ծխականներին՝ շնորհ բերել ընտրութեան նշանակված օրը և ժամին։
Թիֆլիսի հայոց եկեղեց. ա.-մ. գործակալ՝
Սարգիս ա.-ք. Շիօյեանց
443. 1—1

Լոյս տեսաւ
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ
Հայ ընտանիքի և ինտելիգէնտի վիպասանը
Նոր աշխատութիւնը
(Շիրվանզադէի պատկերով)
Հրատարակութիւն «ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ» խմբագրութեան
200 մեծադիր երեսներ շքեղ տպագրութեամբ եւ ընտիր թղթի վրա:
ԳԻՆՆ Է 75 ԿՈՊԷԿ
Դիմել Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառներին կամ հեղինակին՝ Երեւանի թեմական դպրոց։
(Ե.Հ.2.) 411. 6—4

Լոյս տեսաւ
ԲԷՆ-ՀՈՒՐ
Վէպ քրիստոնէութեան առաջին օրերից
Ֆրանս. թարգմ. ՏԻՐԱՅՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
Հրատարակութիւն «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» գրավաճառանոցի։
Գինն է պօստի ծախքով 1 ր.։
Դիմել՝ Тифлисъ, книж. маг. «Гуттенбергъ» Г. И. Галустяну. 1911 թ. գրացուցակը ուղարկվում է ՁՐԻ։
(2. Ե.) 446. 2—1

Լոյս տեսաւ
ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ
Բ. գրքոյկ
ՄԱԳԱԹ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
Գինն է 30 կ.։
Հասցէն «Ընկերի» խմբագրատուն։
(2.Հ.Կ.) 409. 3—3

ՊԵՊՏՕՆԱՏ ԵՐԿԱԹԱՅԻՆ

PEPTONATE de FER
ROBIN
ԵՐԿԱԹԱՅԻՆ ՊԷՊՏՕՆԱՏ
ՌՕԲԷՆ'Ի
Իսկական երկաթային աղ, հեշտ ընդունելի, որ պատրաստել է պ. ՌՕԲԷՆԸ
Ռօբէն'ի Երկաթը արագ ներգործում է ՍԱԿԱՒԱՐԻՒՆՈՒԹԵԱՆ, ԴԵՂՆԱԽՏԻ և բոլոր թուլութիւնների դէմ։
Տալիս է ախորժ
եւ երբէք կապութիւն չէ առաջացնում։
ԱՅԴ ԴԵՂԸ ՈՉ ՄԻ ՀԱՄ ՉՈՒՆԻ։
Ընդունվում է օրական երկու անգամ՝ 10-ից մինչև 30 կաթիլ, ուտելու ժամանակ, ջրի կամ գինու մի փոքր քանակութեան մէջ։
Իւրաքանչիւր սրուակը բաւականանում է 3 շաբաթ կամ 1 ամիս։
Վաճառվում է դեղատներում եւ ամենայն խանութներում։
Պահանջեցէք փաթր. դրօշմը «ԱՌԻԻԾ» և գործարանատիրոջ անունը ՌՕԲԷՆ։ Խուսափեցէք անպէտք կեղծիքներից։
(2.) (M. 152675) 333. 12—3

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին
ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ,
որ կայանալու է ներկայ 1911 թւի մայիսի 8-ին, կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 11-ին Ընկերութեան գրասենեակում, Սօլօլակսկայա փող., տուն Արաֆելովի, № 9.
ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ
1) Անցեալ 1910 թւի հաշւի և հաշուեկշռի քննութիւնն ու վաւերացումը, վարչութեան և վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումների հետ, նոյնպէս ծախսերի նախահաշւի և Ընկերութեան գործունէութեան ծրագրի քննութիւնը 1911 թւի համար։
2) Վաճառել ու գնել նաւթարդիւնաբերական հողաբաժիններ։
3) Վերստուգող յանձնաժողովի երեք անդամի ընտրութիւն (§ 21)։
Եթէ ժողովը սահմանված ձայների քանակութեան բացակայութեան պատճառով չը կայանայ, երկրորդ անգամ նշանակվում է նոյն տեղը, մայիսի 15-ին, կիրակի օրը առաւօտեան ժամը 11-ին, որը կը համարվի կայացած, ի նկատի չառնելով ձայների քանակութիւնը (§ 29)։
Տպագրված հաշիւը և բաժնետէրերի ցուցակը կարելի է ստանալ Ընկերութեան գրասենեակում։
(23,30,6) 404. 3—2

Ներսիսեան Հայոց Հոգեւոր Դպրոցի Վարչութիւնը
սրանով յայտարարում է, որ ԷՔՍՏԵՐՆՆԵՐԻ (վկայական ստանալու) ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍՎԵԼՈՒ ԵՆ ՄԱՅԻՍԻ 9-ԻՆ։ Ցանկացողները մինչև մայիսի 7-ը պէտք է ներկայացնեն դպրոցիս վարչութեանը խնդրի հետ նաև 1) ծննդեան վկայական (խնկուած և ոչ քաղուածք), 2) լուսանկար և 3) քննութեան վարձ՝ հինգ րուբլի։
ԱՋԴ.—Նորեկների ընդունելութեան քննութիւնները լինելու են առաջիկայ օգոստոսին։
(Հ.2.) 2—2

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ
Կովկասի Հայոց Բարեգործ. Ընկ. XXX-ամեակի
«ՏԱՐԱԶԻ» մի փայլուն ալմանախ՝ նուիրված Կովկասի Հայոց Բարեգործ. Ընկ., նրա XXX-ամեակի առիթով, լոյս կը տեսնի մայիսի վերջին։ Կը բովանդակէ ԿՈՎԿ. ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ իր բոլոր ճիւղերով պատկերազարդ էութիւնը։
Այս հանդէսը մի ազգագրական-տեղագրական է՝ լինելու պճնազարդված Ընկ. շուրջ XXX տարվայ ընթացքում գործիչների պատկերներով։
Բոլոր ճիւղերը Կենտրոնի հետ շաղկապված կը լինեն ոլիմական լարերով։
Հսկայական այս գործի մի մասը կատարվում է արտասահմանում։ Բազմաբովանդակ յօդուածները հիւսվում են մեր առաջնակարգ գործին և պատմութեան լաւատեղեակ պերճ գրիչներով ու կընծայաբերվեն հայութեան՝ յոբելեանի օրը։
Բաժանորդագինը **2** ր., մինչեւ մայիսի մէկը Կովկ. Հայոց Բարեգործ. Ընկ. բոլոր անդամների համար (թէ Թիֆլիսի և թէ ճիւղերի) **1** ր. **50** կ.: Մայիսի մէկից յետոյ անխտիր ամենքի համար հատը **3** ր.։
Փղոսկրեայ թղթի վրա (սահմանափակ օրինակներ) հատը 25 ր.։
Վերադիր վճարով և պատուէրներ առանց բաժանորդավճարի չեն կատարվում։
Դիմել՝ Тифлисъ, Редакція «ТАРАЗЪ».
(Ե.Հ.2.) 30. 20—10

ՀԻՊՆՕՏԻԶՄԻ
ԹՂԹԱԿՑԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍ

Հիպնօտիզմը սահմանված է լինել ամենաուժեղ միջնորդը բուժական կրթական և բարենորոգչական զարգացման մէջ: Որ հիպնօզական երեւոյթը գոյութիւն ունի և որ ամեն ոք ենթարկվում է այդ բնական ոյժի ազդեցութեանը, այլ ևս կասկածի չի վերցնում: Հիպնօտիզմի կարեւորութիւնը ընդունված է բոլոր նրանցից, որոնք ուսումնասիրած են այս գիտութիւնը: Հիպնօտիզմի հակառակ խօսում են միայն նրանք, որոնք սխալ են ըմբռնած ներշնչման օրէնքը:
Ներշնչման սկզբունքի մէջ է գտնվում աջողութեան և առողջութեան ուղին և ոյժ-մուտքը:
ՍՈՎՈՐԵՑԷՔ ՀԻՊՆՕԶԱՑՆԵԼ. ՍՈՎՈՐԵՑԷՔ ՆԵՐՇՆՉԵԼ:
Հիւանդութիւնը անբնական է. սովորեցէք դարմանել ձեզ ձեր հիւանդութիւններից ձեր սեփական հոգու զօրութիւնով:
Մտախորհուրդը ոյժ է. սովորեցէք ուղղել ձեր մտախորհուրդը յօգուտ ձեր առողջութեան, երջանկութեան և աջողութեան:
Մասնագէտ հիպնօտիստ Յարութիւն Շէքէրջեանը պատրաստած է մի թղթակցական կուրս հայերէն լեզուով հայերի համար: Այս կուրսը պարզ և հասկանալի լեզուով պարզում և բացատրում է հիպնօտիզմի և մոգի ոյժի երեւոյթը, և սիստէմի վերածված դասերով սովորեցնում է ընթերցողին այս «խորհրդաւոր» գիտութեան բոլոր գաղտնիքները:
Հիպնօտիզմ կարող է սովորել ամեն ոք:
Հիպնօտիզմի կուրսի արժէքի և այլ մանրամասնութիւնների համար պիտի ուղարկել 10 կոպէկի նամականիշ և ստանալ նոյն հեղինակի «Ինչպէս հիպնօսացնել» գրքոյկը:
Դիմել հետեւեալ հասցէով՝ Америка. Haroutun Shekerjian. 3758 Indiana Ave. Chicago Ill. U. S. A.
(Ե.2) 689. 100—87

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ
Մատթէոս վարդապետի թարգմանութեամբ
1) Շ. ՍԵՆՅՕԲՕՍԻ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԵՒՐՕՊԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱԿ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
1814—1908 թ.
Ա. գիրք ԱՆԳԼԻԱ
(Քաղաքական նշանաւոր 12 գործիչների պատկերներով, 160 մեծադիր երես, գինը՝ 50 կ., ճանապարհածախքով՝ 60 կոպէկ։
2) Ս. ԼՕՋԻՆՍԿԻՅ
ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ 1789 թ.
64 միջադիր երես, գինը ամեն տեղ 10 կ. 10-ից աւելի գնողներին և գրավաճառներին 25% զեղչում։
Դիմել՝ Эчміадзинскому Типографическому Комитету կամ Архимандриту Матеосу, Эчміадзинъ (Эрив. губ.)
(օ.մ.) 445. 5—1

Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւն
Ապրիլի 30-ին, այսօր, երեկոյեան ժամը 7-ին, Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. դահլիճում (Արաս-Արադեան հրապ., սեփ. տուն) նշանակված է տարեկան ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ։ Օրակարգի խնդիրներն են. 1) 1910—11 թ. հաշւետուութիւնը, 2) Ընկ. և նրա Բագուի ճիւղի 1911 թ. նախահաշիւների քննութիւնն ու հաստատումը, 3) պաշտօնավար անձանց ընտրութիւնը և այլ հերթական խնդիրներ։
Ծանօթութիւն. Առաջին ընդհանուր ժողովը չը կայանալիս երկրորդ ընդհանուր ժողովը հրաւիրվում է կիրակի, մայիսի 8-ին, ցերեկվայ ժամը 11-ին նոյն տեղում և կանոնաւոր է համարվում քանի անդամ էլ որ ներկայ գտնվի։

Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւն
Լոյս տեսաւ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ՅՕԲԵԼԵԱՆԻ առիթով նրա «ԱՐՏԻՍ» գրուածքը հեղինակի պատկերով, գինն է 25 կոպ.։
Ապրիլի 28-ին լոյս կը տեսնի նաև Փիլիպպոս Վարդանեանի բնագրից լիակատար թարգմ. Լ. Ուօլլասի «ԲԷՆ-ՀՈՒՐ» վէպի առաջին հատորը, իսկ երկրորդ հատորը մայիսի 20-ին։ Երկու հատորը միասին արժէ 1 ր. 50 կոպ.։ Դիմել՝ Тифлисъ, Кавказское Армянское Издательское Общество. Бебутовская ул. № 25.
(Կ. 2.) 417. 2—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.